

فصل اول: کلیات

۱-۱-۱- بخش اول: کلیات.....	۱
۱-۱-۱- مقدمه.....	۲
۱-۱-۲- بیان مسئله.....	۳
۱-۱-۳- اهداف تحقیق.....	۴
۱-۱-۴- سوالات تحقیق.....	۴
۱-۱-۵- روش پژوهش.....	۴
۲-۱- بخش دوم: مفاهیم.....	۴
۱-۲-۱- تعریف خانواده.....	۴
۲-۲-۱- تعریف قانون حمایت خانواده.....	۵
۳-۲-۱- تعریف نکاح.....	۶
۴-۲-۱- تعریف متعه.....	۷
۵-۲-۱- تعریف منقطع.....	۸
۶-۲-۱- تعریف مهریه.....	۸

فصل دوم: پیشینه تحقیق

۱-۲- پایان نامه ها.....	۱۱
۲-۲- مقالات.....	۱۸

فصل سوم: ویژگی های ازدواج موقت در حقوق ایران

۱-۳- فلسفه اصلی ازدواج موقت.....	۲۵
۲-۳- پیشینه ی ازدواج موقت.....	۲۷
۱-۲-۳- پیشینه ی ازدواج موقت در ایران.....	۲۷
۲-۲-۳- پیشینه ازدواج موقت در ایران باستان.....	۲۸
۳-۲-۳- پیشینه ی ازدواج موقت پس از اسلام.....	۲۹
۴-۲-۳- پیشینه ی تاریخی ازدواج موقت در زمان جاهلیت.....	۲۹
۵-۲-۳- پیشینه ازدواج موقت در غرب.....	۳۰
۳-۳- قوانین ازدواج موقت در حقوق ایران.....	۳۱

صفحه	عنوان
۳۲	۳-۳-۱-سن نکاح منقطع.....
۳۲	۳-۳-۲-اجازه ولی و مصلحت مولی علیه.....
۳۳	۳-۳-۳-حدود و قیود در ازدواج موقت.....
۳۴	۳-۳-۴-ثبیت نکاح موقت.....
۳۶	۳-۴-۱-ارکان نکاح منقطع.....
۳۶	۳-۴-۱-صیغه.....
۳۸	۳-۴-۲-طرفین.....
۳۸	۳-۴-۳-تعیین مهریه.....
۳۹	۳-۴-۴-تعیین مدت در نکاح موقت.....
۳۹	۳-۵-۱-حقوق زوجین در نکاح موقت.....
۴۰	۳-۵-۱-حقوق مالی.....
۴۰	۳-۵-۱-مهریه در دوران زوجیت.....
۴۳	۳-۲-۱-زمان تصرف مهر.....
۴۴	۳-۵-۱-۳-مهریه در دوران انحلال.....
۵۴	۳-۵-۲-حقوق غیر مالی.....
۵۴	۳-۵-۲-۱-حق حبس.....
۶۴	۳-۵-۲-۲-حق فسخ.....
۷۱	۳-۵-۲-۳-حق بذل مدت.....
۷۳	۳-۵-۲-۴-شروط ضمن عقد.....
۸۶	۳-۶-۱-انحلال ازدواج موقت.....
۸۷	۳-۷-۱-مقایسه ازدواج موقت و دائم.....
۸۷	۳-۷-۱-مشترکات.....
۸۹	۳-۷-۲-تمایزات نکاح دائم و موقت.....

فصل چهارم: تفاوت قانون جدید حمایت از خانواده مصوب سال ۹۱ در مورد ازدواج موقت با قانون

گذشته

۹۷	۴-۱-پیشینه تصویب قوانین حمایت از خانواده در ایران.....
۹۷	۴-۱-۱-قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۴۶.....

۹۸	۱-۲-قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۵۳.....
۱۰۰	۱-۳-قوانین بعد از انقلاب.....
۱۰۵	۲-۴-بررسی نوآوری های قانون جدید حمایت خانواده در زمینه ازدواج در مقایسه با قوانین حمایت از خانواده پیشین.....
۱۰۶	۱-۲-۴-سن ازدواج.....
۱۰۷	۲-۲-۴-تاکید بر لزوم اخذ گواهی سلامت زوجین قبل از ازدواج.....
۱۰۸	۲-۳-۲-رهاورد قانون جدید حمایت خانواده در خصوص ازدواج مجدد.....
۱۰۹	۲-۴-۴-ضرورت ثبت نکاح و ضمانت اجرای آن.....
۱۱۰	۳-۴-ازدواج موقت در قانون حمایت از خانواده.....
۱۱۲	۴-۴-تفاوت های عقد موقت در قانون حمایت از خانواده در مقایسه با قانون خانواده گذشته.....
۱۱۴	۴-۵-بررسی نوآوری های قانون جدید حمایت خانواده در زمینه انحلال نکاح در مقایسه با قوانین حمایت از خانواده پیشین.....
۱۱۴	۶-۴-بررسی نوآوری های قانون جدید حمایت خانواده در زمینه طلاق در مقایسه با قوانین حمایت از خانواده پیشین.....
۱۱۸	۴-۷-۱-نوآوری قانون حمایت خانواده جدید در زمینه فسخ نکاح در مقایسه با قوانین حمایت از خانواده پیشین.....
۱۲۲	۴-۷-۱-نوآوری قانون حمایت خانواده جدید در زمینه انفساخ نکاح در مقایسه با قوانین حمایت از خانواده پیشین.....
۱۲۳	۴-۷-۲-نوآوری قانون حمایت خانواده جدید در زمینه بطلان نکاح.....
۱۲۳	۴-۸-نوآوری های قانون جدید حمایت خانواده در زمینه نامزدی.....
۱۲۳	۴-۹-نوآوری های قانون جدید حمایت خانواده در زمینه مهریه.....
فصل پنجم : بحث، نتیجه گیری و پیشنهادات	
۱۲۸	۱-۵-بحث و نتیجه گیری.....
۱۳۰	۲-۵-پیشنهادات.....
۱۳۲	منابع.....

چکیده

ازدواج و تشکیل خانواده پدیده جدیدی نیست در تمامی سرزمین ها و بین همه اقوام و ملل جریان داشته است. در شرع اسلام چند نوع ازدواج وجود دارد نکاح دائم از مهم ترین انواع ازدواج است. نکاح موقت نوع دیگری از ازدواج است که با دائم تفاوت دارد از جمله این که در ازدواج موقت طرفین خود را ملزم و متعهد برای تشکیل خانواده دائمی نمی بیند. در ازدواج موقت فرزند دار شدن هدف طرفین نیست بلکه سعی می کنند با کمک از وسایل ضد بارداری در مدت روابط مشروع آبستنی پیش نیاید. ازدواج موقت می تواند یکی از راه های حل فوری ازدواج محسوب شود. در ازدواج موقت حتما باید مهریه تعیین شود و وقتی گفته می شود موقت است پس باید مدتی را برای آن مشخص کنند در حالی که در نکاح دائم هیچ کدام از این موارد وجود ندارد و طرفین می توانند حتی بدون ذکر مهریه نیز ازدواج کنند. نکاح دائم نیاز به ثبت دارد ولی نکاح موقت لازم نیست ثبت شود. در ماده ی ۲۱ قانون حمایت خانواده ۱۳۹۱ ثبت نکاح دائم همچون گذشته اجباری اعلام شده اما ثبت نکاح موقت تنها در صورت بارداری بودن زوجه یا توافق طرفین و یا شرط ضمن عقد، اجباری گشته و در سایر موارد اختیاری خواهد بود که این عدم الزام مطلق ثبت ازدواج موقت می تواند منجر به مشکلاتی شود، از این جهت که بدلیل شرایط سهل این ازدواج و نبودن تکلیف و مسئولیت (مانند ازدواج دائم) سبب دید منفی جامعه به آن می گردد و افراد ممکن است به دفعات اقدام به این نوع ازدواج نمایند زیرا هیچ الزامی برای ثبت آن وجود ندارد و با این ترفند می توانند خود را از شرایط سخت ازدواج مجدد آزاد نمایند که باعث کاهش تمایل دختران و پسران به ازدواج دائم خواهد شد و این دقیقا بر خلاف اهداف ماده ۲۱ قانون ح. خ ۱۳۹۱ مبنی بر تشکیل خانواده و تولید نسل در قالب ازدواج دائم است.

واژگان کلیدی:

ازدواج، نکاح موقت، متعه، نکاح منقطع، قانون حمایت خانواده ۱۳۹۱

فصل اول

کلیات

۱-۱-بخش اول: کلیات

۱-۱-۱-مقدمه

دین اسلام به عنوان یکی از کاملترین ادیان بشری، همواره تمامی ابعاد زندگی انسان را مد نظر خود قرار داده است در این بین حفظ و بقای نسل انسان، یکی از مواردی بوده که مد نظر پروردگار متعال قرار گرفته است و بر همین اساس، در آئین اسلام، یک قالب و چارچوب اساسی به جهت هدفمند نمودن غریزه جنسی تدوین گردیده است که بر اساس آن، انسان به جهت حفظ بقاء و نسل و سپس در مرحله دوم کنترل و هدایت غریزه جنسی در مسیر صحیح، ازدواج را مد نظر قرار داده به گونه ای که پیامبر عظیم الشان اسلام آن را سنت حسنه خویش نامید. اما با توجه به این که در پاره ای از مواقع در برخی از افراد جامعه، حضور زن دیگری در تکمیل نمودن اغنای جنسی فرد اثر گذار بوده و در این بین، عدول و تخطی از قوانین اسلامی به هیچ عنوان پذیرفته نمی باشد، بحث وجود ازدواج موقت مطرح می گردد، شاید زمینه سازی این نوع ازدواج بازگشت به دوران صدر اسلام است که تاجران و برخی افراد به جهت طول مسافت محل کارشان تا محل زندگی شان، یا به جهت لشکر کشی قوای اسلام به بلاد دوردست، وجود نهادی که بتواند علاوه بر شرعی بودن و پرهیز از هرگونه گناه و بی نظمی در جامعه اسلامی، توانایی ارضای نیاز جنسی مسلمین را بنماید بسیار پر اهمیت به نظر می رسید، کما اینکه در طول تاریخ پس از رحلت پیامبر (ص) برخی از خلفای جهان اسلام حکم بر حرام بودن آن صادر کرده و مهمترین دلیل خویش را به جهت ورود سربازان به اروپا و اختلاط بین نژاد مسلمین عرب با غیر عرب می دانستند که البته مولی متقیان علی (ع)، چنین فتاوی را مورد نکوهش و انتقاد قرار می داد. علی هذا امروزه به جهت گستردگی جوامع و پیچیدگی آن، و لزوم ارتباط نزدیک بین آحاد جامعه، وجود چنین نهادی به جهت جلوگیری از فساد در جامعه در پاره ای از مواقع به عنوان یک داری موقت شاید عملی مناسب به نظر برسد که اگر بخواهیم به نفس گفتار ائمه در اسلام بنگریم، آنان ازدواج دائم را همواره بر ازدواج موقت ارجح تر دانسته و اهتمام آنان بر این بود که مسلمین در نهایت در صورتی که احساس آلوده شدن به گناه را بنماید، به عنوان آخرین چاره و راهکار ازدواج موقت را پیشنهاد می نمودند.

در تحقیق حاضر، با عنایت به وجود مشکلاتی از قبیل اینکه در حوزه ازدواج موقت و مباحث مربوط به آن کتب مستقل انگشت شمار می باشد کتب معروف فقهای شیعه که در زمینه ازدواج موقت اظهار نظر فرموده اند به فارسی ترجمه نشده و یا ترجمه فارسی آن نایاب است و از همه مهمتر بحث و تفسیر در خصیص نقاط ضعف و قوت قانون جدید حمایت از خانواده در سطح علمی کشور به صورت کتاب چاپ شده وجود ندارد. تمام تلاش محقق بر آن است که بحث ازدواج موقت را در حقوق ایران مورد بحث و بررسی قرار دهد تا بدین وسیله ضمن بررسی همه جانبه آن، مسیر بحث را به نقطه ای ختم نماید که قانون حمایت از خانواده در ایران در مورد آن سخن رانده و متاسفانه با وجود تمامی سفارشات اسلام و علمای دین به ازدواج موقت

برای پیشگیری از فساد، هنوز جایگاه واقعی خود را در جامعه ایران و قوانین موضوعه نیافته و اختصاص یک بند در قانون حمایت از خانواده به ازدواج موقت خود بیانگر این حدیث مجمل می باشد.

۱-۱-۲- بیان مسئله

نهاد خانواده به اندازه ای اهمیت دارد که همواره کاتبان قانون وقتی وارد حوزه آن می شوند دست به عصا بوده و همه موارد و ابعاد آن را مد نظر قرار می دهند. زیرا پویایی و سلامت خانواده، پویایی جامعه را به همراه خواهد داشت. ازدواج موقت یکی از نهادهایی حقوقی است که روح آن در قوانین مدنی از فقه اسلامی نشأت گرفته است، و اگر بخواهیم به نفس عمل در این نهاد بنگریم، آن را مانعی در افزایش فساد و پیشگیری از بسیاری وقایع تلخ در حوزه خانواده خواهیم دید اما با تاسف در مرحله اجرا به گونه ای با آن برخورد نموده ایم که علاوه بر دیدگاه منفی جامعه به زوج و زوجه در این نهاد، عدم برخی حمایت ها و مشکلات پس از پایان مدت نکاح موقت، موجبات ایجاد مشکلات، و عدم استقبال از این نهاد را بوجود آورده است، البته نکته قابل ذکر این است که این نگاه منفی در صورتی می توانسته بار مثبت به همراه داشته باشد که جامعه سوق به سوی ازدواج دائم داشته و اهداف خود را در راستای آن نهاد برنامه ریزی نمایند. اما متأسفانه به جهت عدم برخورداری لازم سازه ازدواج موقت از یک اسلوب و چارچوب مناسب، برخی از طرفداران این طیف به رابطه های جنسی پنهانی روی آورده، و در این میان قانونگذاران صرفاً صورت مسئله را پاک نموده اند و حل مسئله همچنان در وادی فساد و تباهی غوطه ور است. توجه به موارد فوق خود گویای منظور اصلی محقق در این زمینه می تواند باشد، زیرا فقه اسلامی نیز برخی کاستی ها را در قوانین خود نسبت به ازدواج موقت ملاحظه می نماید، به عنوان نمونه دیدگاه جامعه به زن صیغه ای به عنوان یک ابزار به جهت ارضای جنسی مردان، به عنوان یک ابزار و وسیله، که هیچ گونه حمایتی نیز در مرحله اول از او نخواهد شد، مشکلی است که متأسفانه علمای فقه نتوانسته اند با کنکاش در این خصوص، آن را حل و فصل نمایند در صورتی که در سایر حوزه های فقهی هم چون معاملات، خمس، زکات، و.... همواره بحث های جدیدی انجام پذیرفته و افق های روشن تری ارائه می گردد. بنابراین مسئله ای که مطرح می گردد این است که قوانین حقوقی ایران تا چه اندازه توانسته اند در این خصوص رهگشا و کارآمد باشد؟ در این میان قانون جدید حمایت از خانواده مصوب سال ۱۳۹۱ در بردارنده مواردی است که تا اندازه ای چالش های پیش روی مسأله ازدواج موقت را پوشش داده است البته همچنان جای کار فراوانی در این زمینه در حوزه قانونگذاری وجود دارد و بررسی نقاط ضعف قانون حمایت از خانواده که بر اساس نام آن، وظیفه و حمایت از خانواده اصلی ترین هدف آن است، که نتوانسته نهادی به مهمی نکاح موقت را جز در ماده ۲۲ در سایر مواد مورد بحث قرار دهد در این پایان نامه مغفول نخواهد ماند.

۱-۱-۳-اهداف تحقیق

- ۱- تبیین ویژگی های ازدواج موقت در حقوق ایران
- ۲- تبیین تفاوت قانون جدید حمایت از خانواده مصوب سال ۹۱ در مورد ازدواج موقت با قانون گذشته
- ۳- تبیین مواد کارآمد قانون جدید حمایت از خانواده در خصوص از دواج موقت در جهت تحکیم خانواده

۱-۱-۴-سوالات تحقیق

- ۱- ازدواج موقت چه ویژگی هایی دارد؟
- ۲- تفاوت قانون جدید حمایت از خانواده مصوب سال ۹۱ در مورد ازدواج موقت با قانون گذشته چیست؟
- ۳- کدام یک از مواد قانون جدید حمایت از خانواده در خصوص از دواج موقت در جهت تحکیم خانواده کارآمدتر است؟

۱-۱-۵-روش پژوهش

جهت مطالعه پژوهش حاضر از روش توصیفی- تحلیلی با بکارگیری منابع کتابخانه ای استفاده شده است.

۱-۲-بخش دوم: مفاهیم

۱-۲-۱-تعریف خانواده

خانواده قدیمی ترین و مهم ترین گروه اجتماعی، واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسانی است. زن و مرد بر اساس قواعد حقوقی و با رعایت احکام اخلاقی، این نهاد را تشکیل می دهند (حکمت نیا، ۱۳۹۰، ۱۹). خانواده در قانون مدنی و دیگر قوانین ایران مطرح نشده است. خانواده در اعلامیه حقوق بشر در بند ۳ ماده ۱۶ اعلامیه جهانی این گونه آمده است:

«خانواده رکن طبیعی و اساسی اجتماع است و حق دارد از حمایت جامعه و دولت بهره مند شود» (صفایی و امامی، ۱۳۹۳، ۱۸). در یک نگاه اجمالی به قرآن، می توان گفت خانواده در این منبع وحیانی جایگاه بلندی داشته و آموزه های وحیانی سنت جاهلی را زدوده و با شخصیت دادن به زن و تحول در نگاه معرفتی به وی تحول اساسی به وجود آورده است. تعدد زوجات و احکام آن، تأکید بر ارضای نیاز جنسی در چهارچوب مشروع و پرهیز از انحراف، ازدواج موقت، ذکر احکام و قواعد درون خانواده، مصونیت خانواده از تعرض، تأکید بر مهریه، نفقه زن، پیشگیری از طلاق، انواع طلاق، عده، حقوق اولاد و تربیت فرزند از دیگر موارد مذکور راجع به خانواده در قرآن است. اضافه بر این که خانواده در سنت معصومان جایگاه والایی دارد و بخش عظیمی از مقررات حقوق خانواده از این منبع به دست می آید (حکمت نیا، ۱۳۹۰، ۶۱-۵۷).

برخی از صاحب نظران علوم اجتماعی، تعاریفی از خانواده را براساس مبانی علم مدرن بیان نموده اند، "لوی" خانواده را واحد اجتماعی که بر اساس ازدواج پدید آمده است، می داند و "مک آیور" خانواده را گروهی که دارای روابط جنسی پایدار و مشخص به نوعی که منجر به تولد و تناسل دانسته است (ساروخانی، ۱۳۷۷، ۲۵۵). "برگس و لاک" معتقد است خانواده به گروهی از افراد اطلاق می شود که به واسطه روابط زناشویی، خونی و یا فرزند خواندگی با هم متحد شده و یک خانوار واحد را به وجود آورده اند. اعضای خانواده نقش های اجتماعی شوهر، زن، پدر، مادر، برادر و خواهر ایفا نموده و با یکدیگر دارای ارتباط متقابل و تولید کننده خرده فرهنگ های مشترک می باشند (روشن، ۱۳۹۱، ۵۹). در فقه تعریف روشنی از خانواده ارائه نشده است ولی با توجه به مقررات مختلف می توان برای، آن یک معنای عام و یک معنای خاص قائل شد خانواده به معنای عام عبارت از گروهی است مرکب از شخص و خویشان نسبی و همسر او، گروهی که از یکدیگر ارث میبرند. خانواده به معنای خاص عبارت از زن و شوهر و فرزندان تحت سرپرستی آن هاست که معمولاً با هم زندگی می کنند و تحت ریاست شوهر و پدر هستند. زن که یکی از عناصر سازنده خانواده است با حضور او خانواده تشکیل می گردد. زن می تواند نقش های مختلفی را در خانواده بپذیرد و نقشی که زن در خانواده می یابد، حقوق و تکالیف وی را مشخص می کند.

۱-۲-۲-تعریف قانون حمایت خانواده

خانواده چرا که یک گروه طبیعی است که از آغاز زندگی بشر وجود داشته است. مهم ترین گروه است برای آن که بدون آن زندگی در اجتماع متصور نیست. خانواده نه تنها مکتب آموزش تعاون و فداکاری است بلکه کانونی برای حمایت از انسان است. خانواده از زن و شوهر و کودکان ناشی از ازدواج حمایت می کند. کسانی که از حمایت خانواده برخوردار نیستند، بی پناهند و در معرض فساد و تباهی و بیهودگی قرار می گیرند. کودکانی که بدون خانواده بزرگ می شوند دارای کمبود های عاطفی و اخلاقی فراوانی هستند. زن و مرد که از کانون گرم خانوادگی بی بهره اند اغلب با فساد و تیره روزی رو به رو هستند (صفایی و امامی، ۱۳۹۳، ۱۹). از آن جایی که قانونی که فقط مختص به افراد خانواده و کانون آن باشد نیز وجود نداشته که به طور اختصاصی به حمایت از حقوق افراد خانواده بپردازد و فقط به صورت پراکنده در قانون مدنی از ماده ۱۰۳۴ تا ۱۱۵۷ در زمینه حقوق خانواده تدوین شده است. پس لازم بود قانونی تصویب شود که فقط مختص به افراد خانواده باشد و در نهایت به حمایت از آنان به عنوان یک واحد اجتماعی بپردازد. اهمیت اجتماعی خانواده باید محرک قانون گذار در حمایت از آن باشد. هر قاعده ای که قانون گذار در این باره می آورد میتواند در تحکیم یا تضعیف آن مؤثر باشد (همان، ۲۱). بنابراین، در زمینه خانواده قانون گذار باید احتیاط کامل را رعایت کند و در اصلاحات و نوآوری خود تثبیت خانواده را همواره در مد نظر داشته باشد. بی شک قانون گذار باید به منافع هریک از افراد خانواده توجه کند. در ایران حمایت از خانواده همواره مورد نظر قانون گذاران بوده و برای